

Радоје Д. Симић
Јелена Р. Јовановић Симић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

ГРИГОР ВИТЕЗ – ДЕЧЈИ ПЕСНИК

Ајсџракић: Аутори у предложеном раду¹ на одабраним примерима описују основне квалитете Витезове поезије, и закључују да је Витез обдарен песник изванредног сензибилитета за природу и сеоски амбијент, али и уме са пуно смисла открити и приказати и људске карактере. Његов хумор, његова слика и његов смех врло су блиски дечјем поимању света, а корене налазе у народној књижевности.

Кључне речи: песма, поезија, дечја песма, хумор, фигура, метафора, метар, трохеј, јамб.

1. РЕЧ-ДВЕ УНАПРЕД

1. Григор Витез (Косовац код Окучана у Хрватској 1911, Загреб 1966)² припада плејади српских књижевних и културних радника у прекодринским земљама; његово је време успона у Хрватској названо 'Витезово доба' (Петровић 2008: 375). У науци и критици означен је као „један од најбољих Змајевих настављача“ у поезији за децу³. „Витезов пиктурални стих – оцењен у крупним цртама и у експресивном тону, али у основи тачно (Петровић 2008: 379–380), – слободан, природан, ненаштимован, спој је традиционалног и савременог. Уметник је у народној поезији налазио рудник поетског блага. Напајајући се обиљем њене језичке грађе, свежином стила и духа, стапа лирично са усменом књижевном речи. Снагом пучкога генија, усавршава и оплемењује сазвучја народне речи 'као што се оплемењује дивље воће'“.

2. „Витезово стваралаштво за децу – јасна је иако мало неспретно исказана оцена Тоде Чолака (Чолак 1960: 63) – има велики уметнички квалитет; у тој поезији он је уверљив и непосредан, а свет дечје маште и свега онога што окружује тај дечји свет делује реално, блиско, и топло. Витез је већ и по свом звању, животном позиву (учитељ) могао да до детаља упозна

¹ Овај рад написан је у оквиру научног пројекта 178014 *Динамика сџрукџура савременој српској језика*, који финансира Министарство за науку Републике Србије.

² ЕСН 2008: 178.

³ Петровић 2008: 374. Симптоматичан је у том правцу, и врло карактеристичан наслов монографије Капицић–Хаџић 1981.

децу разних узраста, да им се приближи, да разуме сваки њихов бол и сваку радост, да све то с њима дели, да их теши и бодри, васпитава и учи. На том широком животном плану он је засновао све своје песме: њихова је тематика, ако не увек и оригинална, веома широка и разнолика“.

3. Наш задатак у овом раду биће да анализом конкретне грађе утврдимо праву вредност Витезове поезије за децу. У анализи поетског дела уопште, па у том кругу и дечје поезије, оправдано је поћи од уверења Б. Поповића, по којем – „песма мора имати емоције, мора бити јасна и мора бити цела лепа“ (Поповић 1971: XVI). „Ма какво било песничко дело – прецизира Поповић своју мисао, – и од кога било песника, оно ће бити лепо или мишљу, или осећањем, или маштом, или укусом – то јест, већом или мањом дубином мисли, већом или мањом дубином осећања, више или мање живом маштом, и више или мање пречишћеним укусом“ (Поповић 2001: 180).

а) Са ових позиција Поповић је пришао Змајевој поезији, и по општем мишљењу престогај оцени њеној. При томе се уопште није осврнуо на његове дечје песме, а у осталом делу опуса највише место приписао је сатиричној поезији. По свему судећи, Поповић је пошао од става да се у политици и политичкој литератури уопште, па и у поезији, мора уложити сразмерно велики мисаони напор, и да је тамо мисаона активност по сили закона најјача. А мисаоној подлози поетике приписао је највећи значај од свих набројаних компонената.

б) Наше је пак мишљење да је мисаони напор који се мора уложити продором у духовни живот људски уопште врло велик, а испливати из тога амбијента у дечји ментални свет и осећања, те прилагодити мисаоне структуре одраслих дечјем начину поимања, – захтева додатну суптилну и нада све компликовану апаратуру менталних покрета и мисаоних трансформација.

4. Ми ћемо покушати да са тако оцртаних позиција бацимо поглед на Витезово песничко дело за децу, у обиму који је за ову прилику примерен. Узимамо у разматрање неколике Витезове песме из збирке *Једној јуџира у ѿају*, анализираћемо их по реду како стоје у збирци, а на крају је општи закључак.

2. СТИЛСКА АНАЛИЗА ВИТЕЗОВЕ ПОЕЗИЈЕ

1. Прва на реду је песма „Свадили се миши“, која и фактуром и структуром подсећа на народну лирску песму, пре свега шаљивог садржаја. Ритам је жив, стих кратак, прихватљив и за мањи узраст рецепијената, а живост је појачана још и изменом метра:

Свадили се миши
На прољетној киши:
Један мртав паде,
Други бјежат стаде,

Трећи скочи: хопа!
На врх жутог снопа,
Зове црног попа
Миша да закопа.
Кихну поп,
Паде сноп,
Поплаши се мртав миш.
Сад га више не видиш.

Слика посвађаних мишева на киши тачан је одраз расциликаних малих створова кад су узнемирани било чиме што ремети њихов животни амбијент. Али неки детаљи донекле затамњују и јединство слике и склад саме песме. То је најпре 'мртви миш', који у песму уноси непријатну атмосферу, а затим и 'поп', који представља потпуно страну појединост која не доприноси ни уверљивости ни духовитости казивања.

2. Друга песмица коју ћемо приказати јесте „Птичја пјеванка“. Једино што се њој може замерити – јесте извесна предимензионираност у односу на капацитет пажње мање деце. По себи врло успеле ономатопејске речи којима се подражавају птичји гласови чине мало предуг низ. Али у целини, слике распеваног гаја у пролећно јутро колико су истините – толико су исто живе и звучним манифестацијама песме: мелодијом, ритмом и чак гласовним саставом – упечатљиво делују на дечји слух и перцептивни хабитус.

а) На почетку је духовит опис књиге како пада с крова, и из ње се просипају слова, а птице их скупљају и њима се хране:

Јутрос пала књига с крова,
Просула се из ње слова.
Дошле птице велике и мале
И слова се назобале.

Ништа не смета ни метричка неравнина у трећем стиху, где се са осмерца прешло на десетерац друкчијег слоговног састава⁴. Врло погођена и богата рима⁵ потпуно прекрива ту неравнину, и чак јој даје призивок појачивача.

б) За овом љупком сличицом, која служи као уводни детаљ, долази део са већ поменутом протетичком набрајалицом ономатопеја.

а1) Две почетна стиха те строфе чине прелаз од прве слике из претходне строфе према оној из даљег тока дискурзије, по себи врло успео и са гледишта садржаја и са становишта звуковне структуре стиха:

Па сад сричу сваког дана
Разна слова прогутана.

⁴ Према трохејском саставу остала три стиха, овде је друга половина стиха попуњена дактилом и амфибрахом.

⁵ У позицији риме увек је доминантна реч: 'с крова' – 'слова', '/велике и/ мале', '/словâ се/ назобале'.

а2) Ништа мање није успео и наставак стиховног низа. Први од тих стихова унутрашњом римом повезан је са првим од претходна два (‘сричу’ – ‘вичу’), а и сам је врло озвучен хоризонталном римом (‘вичу’ – ‘ћурличу’). И даље је жив, повремено врло истакнут унутрашњи слог пред паузом, а парне риме на крају стихова подижу тон излагања и високо истичу мелодизност гласовних секвенци од којих се састоје стихови:

Наглас вичу те ћурличу
И цвркућу и ћувичу
И жвргоље и живкају
И ћућоре и цивкају,
Пиште, жврље и циличу,
Кријеште, цврче и ћивричу
Криче, грчу и грличу,
И пијучу и цијучу...

Стални успон тонске линије доживљава врхунац у тренутку напуштања устаљеног начела, те у мноштву фонијских понављања, прелива и контраста – прелази на трочлани римовани склоп (‘циличу’ – ‘ћивричу’ – ‘грличу’), где на највишој тачки опште граје пискутљива спрега двају тонски највиших вокала ‘и’ – ‘у’ као да подражава финале неке романтичне музичке композиције (‘И пијучу и цијучу’):

а3) Одатле, међутим, песник као да губи контролу над птичјим оркестром, и овај почиње производити тонове не увек чисте и не увек у узјамном складу:

Жуборкају, ћућоркају,
Пирикају, циракају,
Пискутају, цвијукају,
Цврљугају, шврљугају,
Ћирликају, грљукају,
Фићукају и биглишу
И пјевају и уздишу...

Музички пасажии постају засићени једним и истим тоновима, па стога једностранни, а у суштини једнолични и у крајњој линији монотони.

а4) Следи међутим духовита поента, која неутралише поменути слабост и снажно продубљује смисао песме. У слику се уплиће сунце, које узима позу учитеља који чита из златне књиге и поучава птице како ће срицати слова:

Сваки дан их сунце пита,
Из књиге им златне чита,
Те од зоре уче, сричу
Два-три слова да ћурличу.

„Сликовитост форме – по оцени историчара књижевности (Петровић 2008: 376), – чистота музике, обиље глагола који дочаравају пој и метеж птичјег цвркута, ‘Птичју пјеванку’ чини звучном сликовницом и правим птичјим концертном. Спрега звуковног израза и значења, мелодичност, рит-

мичност, акцентуација, асонанца и ономотопеја којим се постиже максимална емоционалност – демонстрирају богатство језика као звучну слику и поетску пројекцију игре“. И поред малих ексцеса и на садржинском и на звуковном нивоу, и ми ћемо се у општем утиску сложити са управо изјашњеним мишљењем. Ипак морамо додати још једну појединост која ремети општи склад звука и значења ове песме. То је први стих потоње строве: ’Сваки дан их сунце пита’. Лепо звучи рима ’пита’ – ’чита’, али редослед глагола није убедљив, и ремети јединство слике. Сјајни учитељ сунце, сигурно зна да ђацима ваља најпре нешто прочитати из златне књиге, па их онда прозвати да и сами сричу, дакле питати.

3. Следећа на нашем путовању кроз поменуту збирку јесте сјајна пемница о мишу и мачки насловљена као нека мала бајка – „Иза брда плава“.

Иза брда плава
Миш црвени спава,
Миша мачка љуља,
Постеља га жуља,
Не може да лежи,
Длака му се жежи,
Бјежи, мијо, бјежи!

Целокупношћу својом, и сликама миша који, као ништа не слутећи, спава а дадиља мачка га љуља, и необичним позивом у финалу песме да бежи, погођеном лексиком, те и сјајно уобличеном звуковном структуром, ова песма представља узор успешног песничког остварења у овом жанру. Томе доприносе чак и две неравнине у метричкој структури које ремете трохејски ритам. Прва неравнина налази се у другом стиху, у којем спој наглашене једносложнице и тросложнице са акцентом на прими потпуно искаче из метричке схеме: ’Миш црвени спава’. Другу неравнину чине три стиха: ’Постеља га жуља, / Не може да лежи, / Длака му се жежи’. У њима је изостанком акцента на трећем слогу ослабљена трохејска структура, али не у тој мери да би се у позадини назирани обриси неке друге тонске линије.

Према свему што рекосмо, овде смо даривани једним изванредним поетским медаљоном којим се може поносити српска дечја поетска реч.

4. Песма „Зубић“ могла би се на неки начин прибројити врсти пригодних поетских остварења јер за предмет има први извађен зубић. Спевана је већим делом у маниру народне поетске речи, а мањим подсећа на Змајеве стихове са одговарајућом тематиком.

а) Уводни дистих у трохејском осмерцу као да намеће дубље тонове озбиљне приче о ’љутој болести’:

Јунак љуту рану има:
Један му се зубић клима.

б) У другој строфи ритам као да је знатно појачан, а тај утисак највероватније долази од лексичког и обличког састава, а не од звуковне и мет-

ричке подлоге, дакле од адвербијала 'брже' на почетку, и два императива 'вежи' и 'прежи', који следе у два прва стиха.

Брже вежи златну жицу,
У њу прежи бијелу птицу,
Бијелу птицу
Голубицу
И црнога голубана,
Гугутана са тавана,
Нека гуче,
Нека бол извуче...

Прелом у трећем стиху, као и рима којом је преливен и сливен са прва два стиха, звуковно веома обогаћују дискурзију и примичу је нечему што би се могло упоредити са народном поскочицом. Све се то наставља – наравно другим средствима – и у следећа четири стиха, у којих други садржи хоризонталну⁶ риму ('Гугутана са тавана'), и као да пресликава претходни преломљени стиховни склоп ('У њу прежи бијелу птиву, / Бијелу птицу / Голубицу'). Последња два стиха ове строфе из основа ремете и тако несигурну метричку схему, чиме не ослабљују, него напротив појачавају ритам таласања звуковних маса. То све последњи стих тога низа подиже на пиједестал поенте: ('Нека гуче, / Нека бол извуче').

г) Све што је речено као да чини сувишним последња два стиха песме, који су свакако замишљени као епилог, али ови немају снагу која би их избацила на врхунац неке контрастне структуре или сл. Тако остају као нека неумесна напомена или сл.

Гукнуо голубић –
Излетио зубић!

5. Песма „Двије руке“ у обрнутом смеру нас подсећа на чињеницу да дечја поезија по нужности своје природе има и васпитну улогу, јер без обзира шта песник мислио и намеравао, његова реч између осталог учествује у обликовању људског лика детета, пре свега моралног и социјално ефикасног. Рекосмо овде да се та функција очитује у обрнутом смеру, јер уместо љубави и несебичности према најближима – пропагира заправо корист, и преко тога ниску саможивост:

Ова је рука добра била:
Мами је помагала орахе дробити.
Зато ће на дар бонбона добити.

И ова друга добра је била:
Донијела је новине тати.
И њој треба бонбона дати.

Постоји мноштво других дарова којима се 'доброта', тј. у овом случају спремност на помоћ мами и тати, може наградити. Бомбоне су ви-

⁶ Исп. појам 'унутрашња евокација гласова' у Симић 2010.

шестрано штетан дар детету, а најпре по томе што потенцирају значај материјалног момента у међуљудским односима, заобилазећи лепоту нежности, срдчане спремности на одрицање ради општег добра, или ради задовољства других.

Има и других момената који ову песму карактеришу као слабије успело Витезово дело. Дуги стих успорава ритам и отежава мелодију, и снижава праг памтљивости. И сам лексички састав, сем што је непажљиво одабран с обзиром на сензибилитет деце мањег узраста, одбија и својим гласовним саставом⁷.

6. Уздизање лепоте природе метафором о даровима које она носи врло је успело у песми „Прољеће је даровало“.

а) Зелена и свилена хаљиница младе брезе у првој строфи која привлачи птичице па су јој гране постале расцвркутане – зрачи свежином и распеваном меком младошћу срећног детињства:

Прољеће је даровало
Младој брези хаљиницу
Сву зелену па свилену,
Раним сунцем обрубљену,
Њој долазе косовице,
Чворци, зебе и сјенице,
Па су њене гране
Све расцвркутане.

Поред лексичког (свег у пролећним мирисима и бојама) интересантан је и ритамско-мелодијски састав ове строфе. Погледајмо само риму, која је у почетку суздржана (почиње тек од трећег и четвртог стиха: 'свилену' – 'обрубљену'), да би својим богатим саставом готово у целини обухватила последња два стиха ('Па су њене гране / Све расцвркутане').

Та последња два стиха краћег су метра (шестерац према осмерцу у осталом делу песме), а и лексичким саставом у тој мери су упечатљиви да делују снагом поенте.

б) Низање птица посетилаца накићене брезе у првој строфи по себи је врло успело, али могло је најавити даљи ток песме ако би се овај претворио у даље гомилање речи. То се, међутим, није десило, него је друга строфа јаче од прве оживљена кретањем и дијалогом медведа⁸ и пчела о томе када стижу дрењине:

Прољеће је даровало
Тврдом дрену капут жут,
Под њим лежи зелен пут,
А по путу медо иде
Да погледа да л се виде

⁷ Исп. само речи у позицији риме: више него прозаично 'дробити' – 'добити', као и неинвентивно 'тати' – 'дати'.

⁸ Позната народна анегдота о медведу који легне да спава испод рано процветалог дрена мислећи да ће он најраније и сазрети, и тако пропусти све остале плодове.

Дрењине већ зреле,
Ал му кажу пчеле:
– Још прошетај, медо,
Све долази редом:
Кад загрије љето,
И дрењина ето.

Једини ометајући детаљ представља слика пута који 'лежи' испод дрена уместо да 'води' поред њега или сл. Друга строфа је и иначе мање инвентивна од прве, па је чак и поента мање духовита: 'Кад загрије љето / И дрењина ето'.

в) Ни трећа строфа није на висини прве, ни у слици ни у звуковној грађи. Кошуљица 'сњежно ткана, мирисима мирисана' 'ко бјела пјена' нити је убедљиво ни сликовито оцртана као брезина хаљиница.

Прољеће је даровало
Јабуци ко бјелу пјену
Кошуљицу сњежно ткану,
Мирисима мирисану.
Она госте дочекује:
Сад пчелице златозуј,
А на јесен рану
Дјецу разиграну.

7. Не бисмо рекли да је заправо виртуозна структура „Шевине пјесме“ са заиста добро знађеним кратким речима, али без довољно јасне и довољно згуснуте слике шевина лета у висини. Но постоји друга, тематски слична а поетски успелија песма која јаче привлачи пажњу аналитичара. То је љупка и разиграна „Препелица“.

а) Прве две строфе полетним речима оцртава врло јасну и успелу слику косаца који савлађују младу траву и обликују је у блиставе орошене откосе:

Косци косе
У откосе
Младу траву
За отаву.

Са откоса
Блиста роса.

Ритам је оснажен контрастом између непарних, чисто трохејских, и парних стихова који неакцентованом речи на почетку и акцентом на првом слогу тросложнице која следи – сасвим поништавају трохејску структуру инсистирајући на некој неправилној јампској линији. У другој строфи настаје још и обрт па је први стих тај неправилни јамб, а други има трохејску форму. На тај начин је овај дистих поентиран као ниосилац доминантне информације о блиставом откосју од јутарње росе. Слика више него успева, и адекватан начин на који је описана.

б) Друге две строфе – сем једног детаља – остају на истој висини блиставо обликованих слика:

А из траве
Попут хица
Прхну птица
Препелица.

Преплашена
Лети, хита
У језеро
Зрела жита.

Поменути пад остварен је у другом стиху, који нема никакву другу улогу сем као експонент риме, а јединство слике омета поређењем шеве са 'хицем'. Не чине се адекватним било какви спојеви у којима учествују речи удаљених или међусобно некомпатибилних лексичких поља (Молиније 2002: 54), као овде што су ратна и пролећна речничка сфера.

в) Долазе две строфе од централног значаја за изградњу песничке слике, са оноματοпејским 'пућпурућ', подражајним гласовима којима се обично упућује на препеличју песму:

Тамо бућну,
Пућпурућну:
– Дан би мого
Бити врућ,
Пућпурућ!

У жито
Ко у вир – бућ!

И овде постоји детаљ који излази из круга успело одабраних и склопљених елемената слике. То је цела друга строфа, која заправо само понавља оноματοпејско 'бућ' с почетка претходне ('бућну').

г) Сасвим је сувишан поменути дистих и у светлу последње строфе, која и сликом и звуком представља даљи успон стиховног низа ове по свему осталом изванредне песме, и врхунац уживања за младог читаоца, и у духовитости речи, и у лепоти слике, и у сјају риме, и у полету ритма који сугерира разноврсност метричког склопа стихова:

Усред жита
Скрита,
Сита,
Пева птица
Препелица:
– Дан је врућ,
Пућпурућ!

Једина примедба коју бисмо у наступу професорске ситничавости могли овде дати, јесте реч 'сита'. Ситост сугерира лењиви и дремљиви мир, а не овако разиграну и распевану атмосферу. Семантичка подлога те

речи сасвим је у супротности са њеном улогом у преломљеном стиху као фактора оживљеног ритма и подигнутог тона казивања. Можда је песник могао и одустати од прелома и од речи 'сит', па све надоместити одговарајућим адвербијалом уз 'скрита', нпр.: 'Усред жита, / Брижно скрита, / Пјева птица / Препелица'⁹. На другој страни, бљесак лепоте према крају песме све је јачи, и нарочито је продоран постао у самом финалу песме, и у онома топеји која поново подсећа на сазвучја препеличјег поја: 'Пућпурућ!'

8. Песма „Крава чита новине“ потврђује Витезову способност да у кратком низу стихова оцрта изванредно успелу слику и озвучи је успелом мелодијом:

Крава чита новине
У царству хладовине.
Два је слова прочитала,
а три листа прогутала,
Сад прежива умно
Легавши на гумно.

Све што је речено о песми о 'црвеном мишу', вреди и за ову песмицу. Можда би додуше један ситни моменат засметао младом читаоцу, а односи се управо на оно што ми одрасли у овој песми налазимо да је најуспелије: то је изванредна досетка у последња два стиха: 'Сад прежива умно / Легавши на гумно'. Наиме, најмлађи још нису у ситуацији да на прави начин схвате реч апстрактног значења 'умно', па им ни поента није ни јасна ни довољно упечатљива. Рекосмо горе да је продор у духовни свет човеков, а поготову испливавање у дечјем мисаоном амбијенту – за одрасле нада све тежак проблем.

9. Песма „Што је било“ отвара извесне теоријске проблеме који се нерадо постављају у теорији књижевности за децу, а односе се заправо на позицију самог песника. Да ли песник треба да заузме позу одраслог, па да са неке детету непојамне висине пише о његовом свету, када се обично у песму увлачи блага иронија, или ваља да се постави у дечји амбијент и да из тог угла пише о свету. Ми смо имали прилике да у песми „Зубић“ пратимо песника како се у неку руку подсмева 'јунаковој љутој рани'. Но пошто исту позу према својим вршњацима у таквим приликама заузимају и деца, није било потребно ни умесно опомињати се на ироничну ноту. Слична је атмосфера и у неким другим Витезовим (сетимо се „Страха“, „Сто вукова“ или сл.), и не само Витезовим песмама, али дистинкција ту не игра важну улогу. Песма о којој ће овде бити речи ипак се не може као целина приписати поменутом ставу, јер се у њој опис развија и лексички гради на начин како то могу чинити одрасли, а како није доступно деци.

⁹ И 'брижно' није најуспелије решење, јер затамњује бодрост птичјег цвркута, али би песник могао свакако наћи бољу замену, нпр. неутрално 'од свих' или нешто још боље.

а) Одуга прва строфа гласи:

Што је било? Што се збило?
Негдје нешто затутњило,
Забрујало,
Зашумило,
Зашуштало,
Запљуштало,
Чак је мјесец задрхтао,
Мало па би с неба пао,
Затрепале звијезде мале,
Све су ријеке набујале,
Пчеле лудо зазујале,
С легала су коке пале,
Загроктала свињи њушка,
Срушила се с гране крушка,
Пас на ланцу завијао,
Коњ у стаји зарзао,
Стара сова прхну с крова,
Хукну крошња орахова,
Ситна роса се пролила
И сву траву поросила,
Мачку крв се заледила,
Длака му се најежила...

Серија оноματοпеја '...затутњило, / Забрујало, Зашумило' итд. и без познавања значења речи деци је јасна. Али даљи догађаји прво су сувише многобројни и разнолики да би дете са стрпљењем саслушало причу до краја, а друго: опис је местимично заплетен, чак и неадекватан или неуместан ('Загроктала свињи њушка', 'хукну крошња орахова', 'Мачку крв се заледила').

б) Друга строфа је поновљен први део прве, а потоња носи тумачење слике из прве строфе, то тумачење је натегнуто и сасвим неодговарајуће:

На тавану испод рога
Живи мишад босонога,
Пропухнуо вјетрић ледан
И кихнуо мишић један.

Поменута су лексичка поља и потреба да се води рачуна о компатибилности и/или о кореспондентности речи које се налазе у спојевима. Поређење моћних природних појава са кијањем миша нема ни најмањег смисла, јер просто недостаје *tertium komparationis*, недостаје основа за поређење. Није могуће Витезов обрт схватити ни као парадокс, ни као гротеску, јер нема јединства слике, нити има везног момента између делова о којима говоримо.

10. Песме „Ловцу“ и „Трговцу“ и садржајем и обликом сасвим подсећају на народну поетску реч. Као поетска остварења за најмлађе немају правог значаја, управо из разлога које смо горе навели:

Ловче, ловче, што си уловио?	Што продајеш, трговчићу,
Пужа на бијегу,	У шареном дућанчићу?
Сома на снијегу,	
Крзно од комарца,	Поткова за врапце
Кљун од дивљег јарца,	И гајди за жапце,
Рогове од сове,	Пет метара меке
Од голуба кљове,	Паукове свиле,
Перје од срндаћа,	Три бурета јеке,
Бумбара без гаћа,	Магле четир киле,
Крило од јазавца,	Једну врећу смијеха,
Зебу и балавца!	Литру птичјег млијека,
Два добро сушена комарчева ребра	
И вина у врчу од мјесечева сребра.	

11. Да постоје и успешне песме одраслих за децу, показаће песма „Како живи Антунтун“. Без обзира што се у првом плану истиче поучна нота, и што је песма обимом предимензионирана за најмлађе – ипак јој не недостаје и шаљиве духовитости, и ритма који одговара дечјој игри, и сликовитости, наравно пуној контраста и парадоксално уобличеној:

У десетом селу	Да л је јело слано –
Живи Антунтун,	он то ухом слуша.
У њега је малко	А рибу да пјева
Необичан ум.	Научити куша.
Он посао сваки	На ливаду тјера
На свој начин ради:	Бицикл да пасе.
Јаја за лежење	Да му мише лови,
Он у врту сади.	Он затвори прасе.
Кад се јако смрачи,	Гуске сијеном храни.
Он мрак граби лонцем.	Снијегом соли овце.
Разлупано јаје	А насади квочку
Он зашива концем.	Да му леже новце.

Кад кроз жито иде,
Он сједа у чун.
Сасвим на свој начин
Живи Антунтун.

Специфичност ове песме лежи и у садржају и у форми. На садржинском плану специфичне су изненађујуће настраности 'Антунтунове', али разумљиве деци (пре свега сеоској) јер се крећу у кругу њима познатих ствари, тако да им необични поступци нису схватљиви, већ само смешни: и кад се у врту саде јаја, и кад се мрак граби лонцем, и кад се јаје ушива концем итд. На плану форме рима је разређена, и дотиче само непарне стихова, али је врло функционална јер погађа доминантне речи, и звучна јер захвата скоро увек два слога и најчешће са више гласова у њиховом саставу ('ради' – 'сади', 'лонцем' – 'концем', 'слуша' – 'куша' и др.). Двоструки акценат на првом и необичном последњем слогу у личном имену јунака *Антиуниун* (адекватно би било писати га 'Антун-тун') ствара у стиху где се

јавља (првом и последњем) посебну метричку ситуацију, а то се на неки начин одсликава и на целој песми.

3. ЗАКЉУЧНА НАПОМЕНА

1. Ако бисмо заузели позу строгог оцењивача попут Богдана Поповића, Витез би горе прошао од Змаја. Али ми не мислимо да је песник проклет и окачен о положај непогрешивог богочовека.

а) Не мислимо, хоће се рећи, да је добар песник само онај чије су све песме лепе, и све целе лепе. Мислимо, напротив, да је добар песник онај који уме испевати лепу песму која доприноси повољном утиску о његовој поезији као целини.

б) Дакле, који у тренуцима високог надахнуће развија снагу интуиције је којом је способан обухватити комадић животне збиље о којем пише у целом опсегу и од врха до самог дна, да уме одабрати 'значајне појединости', те да је језички у тој мери обдарен да скоро за сваку појаву успева наћи адекватан израз, да од појава којима оперише ствара јасне и допадљиве слике – те да све то по правилу облачи у такав звучни обол који је максимално усклађен са садржајем, на једној страни, и са суптилним осећајем за музику, на другој.

2. А Григор Витез се сигурно сврстава у ову категорију песника, дакле талентованих и успешних стваралаца поезије за децу.

ИЗВОР

Витез (1961): Григор Витез, *Једној јуџири у јају*, Београд: Младо поколење.

ЛИТЕРАТУРА

ЕСН (2008): *Енциклопедија српског народа*, Београд: Завод за уџбенике.

Капицић-Хаџић (1981): Насиха Капицић-Хаџић, *Ог Змаја до Вишњега*, Сарајево.

Молиније (2002): Georges Molinié, *Stilistika*, Zagreb: Ceres.

Петровић (2008): Тихомир Петровић, *Историја српске књижевности за децу*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Поповић (1971): Богдан Поповић, *Антологија новије српске лирике*, 13. изд., Београд: СКЗ.

Поповић (2001): Богдан Поповић, 'Огледи о српској књижевности', у: *Сабрана дела 1*, Београд: Завод за уџбенике.

Симић (2001): Радоје Симић, *Оштрица стилстике*, Београд: НДСЈ и Јасен.

Симић (2010): Радоје Симић, *Стилстике српског језика*, Београд: НДСЈ и Јасен.

Чолак (1960): Тоде Чолак, 'Белешка о писцу', у: Витез 1961: 63–64.

Radoje D. Simić

Jelena R. Jovanovic Simić

University of Belgrade

Faculty of Philology

Serbian Language with South-Slavic Languages Department

GRIGOR VITEZ – CHILDREN’S POET

Summary: Grigor Vitez, a gifted poet with an extraordinary sensibility for nature and rural atmosphere, has an important position in the Croatian as well as the Serbian literature for children. He is very adept at discovering and presenting human characters. His humour, his picture and his laughter are very close to the children’s notion of the world, and their roots are in the folk literature.

Key words: poem, poetry, poem for children, humour, figure, metaphore, metre, trochee, iamb.